

gította és növelte meg az ügynök alakját. Kern színészi fegyelmét, játéknak pontosságát különösen jelzi az, hogy tulajdonképpen komikus ügynököt játszik, akin azonban nem lehet, nem szabad nevetni. Nem annyira tragikus sorsa okán, nem annyira azért, mert makacs ragaszkodása a tévedéséhez, az ábrándjaihoz nagyra tenné őt, mint Tímár József Lomanját, hanem egyszerűen a minden embert megillető méltóság okán. Egyszerűen komolyan kell venni, mert ember. Mindössze az zavar, hogy közben egy pillanatra sem tudom elfelejteni a másik Kemt, az egész előadás alatt azt látom, hogy most mennyire más. Talán az önfegyelmező igyekezetet is érzékelem, az erőfeszítést, hogy más akar lenni. Sommásan - és persze igazságtalanul - : egy kitűnő színészt látok, és nem az ügynököt.

A kisebbik fiút, Happyt játszó Alföldi Róbert az egyik lehetséges ellenpélda. Másféle tevékenységei nem érintik a színészetét. A televízióban magánemberként, mondhatni, civilként bohóckodik reggelente, aminek semmi köze ahhoz, amit este a színházban csinál. Ezúttal gondosan megformál egy léha racionalistát. Az étellel, tulajdon közepszerűségével, az élethez elengedhetetlennek tetsző hazugságokkal megalkuvó hedonistát. Nem akarja az igazságot, ki akar térni előle, el akarja odázni az elkerülhetetlen tragédiát. Megromlott jellem. Kamarás Iván viszont a megroppant jellemet játssza el. A véletlen úgy hozta, hogy hozhatná magával a Pesti Színházból, a Williams-darabból a csalódott, a csalódásba pszichésen belerokkant fiatalembert. De csak annyit hoz, amennyi elkerülhetetlen. Éppen annyira más, mint amennyire Arthur Miller különbözik Tennessee Williamstól. Kínlódása itt sokkal kevésbé szenvedő, Biff apjához való viszonyának összetettségét alaposan elemezve mutatja meg. Nem bírja a hazugságot, s ha nem is tudja, de pontosan érzi, hogy ez tragikus vétség. Az egész előadás alatt az elől menekül, hogy az igazság kimondásának jóvátehetetlen bűnét elkövesse.

Bodnár Erika évek óta nem kapott alkotáshoz, tehetségéhez illő szerepet. Linda megformálásával mégsem igyekszik kárpótolni magát. Nem narádézik. nem mutatja. hogy mit tud. hanem belülről. külsődleges

eszközöktől mentes átéléssel jeleníti meg az asszony csöndes szenvedését, tehetetlen, kissé kapkodó igyekezetét, hogy nap mint nap föltartoztassa az elkerülhetetlen végső összeomlást. Kétségbeesett kitérőések és még kétségbeesettebb elhallgatások váltakozása - ennyi egy asszonyi sors. Alakításának különben abban is nagy szerepe van, hogy megőrződik az ügynök emberi méltósága. Rá is átsugárzik, hogy az asszony nem hajlandó egyszerűen az életét megkeserítő bolond vénembernek látni.

Sándor Pál rendezésének fő érdeme e négy alakítás, e négy ember egymáshoz való viszonyának finom kidolgozása. A többi tisztességgel meg van csinálva, le van bonyolítva. Zavaró viszont a befejezés. A játéktér, a ház a különböző pontjairól érkező szövegek a rekviem méltóságát veszélyeztetik, a lezárás drámai súlyát csökkentik.

Füzér Anni díszlete lényegében reménytelen küzdelem a Tivoli képtelen terével. Mintha az ügynöknek nemcsak az élete, az álmai, de a háza is félbemaradt volna. Egyetlen szembevetendő és titokzatos jellegzetessége, hogy a padló néhány kockája alulról világít. Mintha az étterem, amely egyetlen, bár valóban sorsdöntő jelenet helyszíne, behatolt volna a családi otthonba is. Ez azonban csak utólagos, spekulatív magyarázat: a nézői élményhez semmi köze. Bartha Andrea ruhái egyaránt segítik a társadalmi közeg és a jellemek ábrázolását.

ZAPPE LÁSZLÓ

Arthur Miller: Az ügynök halála (Budapesti Kamaraszínház) Fordító: Ungvári Tamás. Dramaturg: Magyar Fruzsina. Zeneszerző: Selmeczi György. Díszlet: Füzér Anni. Jelmez: Bartha Andrea. Rendező: Sándor Pál.

Szereplők: Kern András m. v., Bodnár Erika m. v., Kamarás Iván m. v., Alföldi Róbert, Pindroch Csaba, Németh Borbála, Kránitz Lajos, Szilágyi Tibor, Bozsó Péter, Somhegyi György, Balogh Anikó, Szabó Margaréta, Kokics Péter.

RAYMOND COUSSE MONODRÁMÁI

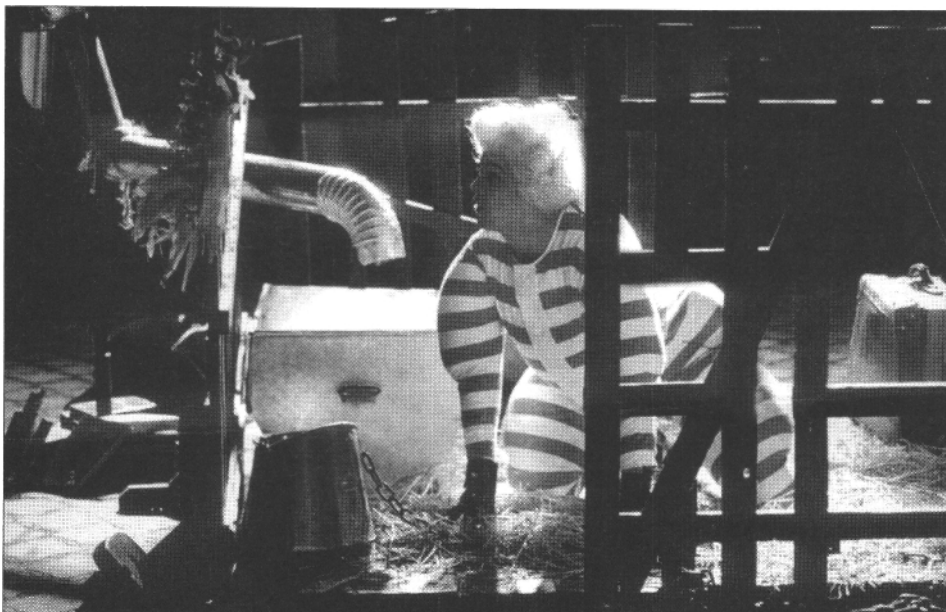
Emberek és emberkék, állatok és állatkák

A monodrámával szembeni gyanakvás(unka)t gyakran nem maga a műfaj, mint inkább annak invenciótlan, szövegcentrikus és (gyakran kényszer szülte) szerény megvalósításai váltják ki. Raymond Cousse két monodrámáját mutatta be a temesvári Csiky Gergely Színház. A válságban lévő, színész- és rendezőihiánnyal küzdő színház más mo-

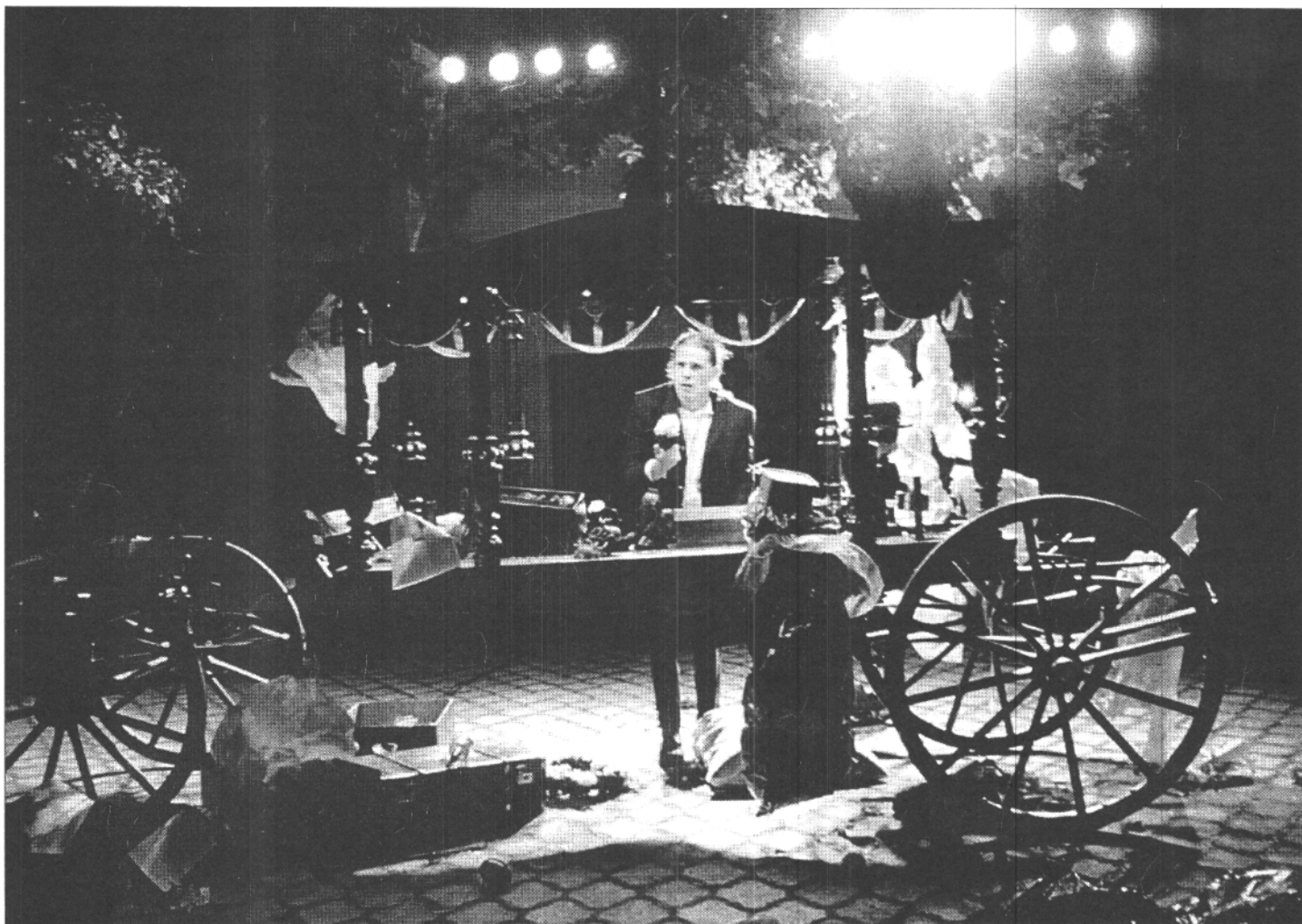
nodrámákat is műsoron tart. *A Gyermekszemmel* (nem túl szerencsés) című drámát Balázs Attila játssza, és Victor Ioan Frunză rendezte. Ennek az előadásnak sikerül feledtetnie a műfaj számos rossz beidegződését; olyannyira, hogy ez esetben a monodráma jóformán csak annyit jelent, hogy a színész egyedül van a színpadon. De még ezt sem: ez a színész ugyanis nincs egyedül. Kétszeresen sem.

Először is azért, mert a dráma egymásba lazán fűzött történeteket mesél el egy gyerek életéből és szemszögéből. A (gyerek) mesélő nekünk mesél, felénk és hozzánk fordul, hozzánk intézi kusza (gyerek)mondatait, amelyekkel meg akar győzni bennünket a maga gyerekvilágának igazáról. Minden mondata élőbeszéd, a helyszínen, a jelenben születő mondat. Ezt jelzi a mondatszerkesztés is (amely Oberten János fordítót dicséri): a gyerekbeszéd folyamatosan önismétlő és énismétlő (hiszen minden mondat énnel kezdődik), és jelen idejű, miáltal a retrospektív történet újramesélhető, és jelen idejűvé tehető. Balázs Attila ezt a beszédet megtűzdeli a (csikszeredai?) nyelvjárással, éneklő mondat-hangszúllyal, szóvégi „ö” félhangokkal.

Másodszor pedig azért nincs egyedül ez a színész, mert gyerektörténeteinek szereplőit sokféle baba és bábu segítségével eleveníti meg. A játék ahhoz hasonlít, amikor a gyerek zsúfolásig játékkal telt babaszobájában egy-
maga idézik változtat
gat a babáknak, a maciknak és más állatoknak.

Demeter András a *Sonkastratégiában*

Balázs Attila a *Gyermekszemmel* című egyfelvonásosban (Ilovszky Béla felvételei)

Balázs Attila történetehez különböző bábok és babák tartoznak: műanyag hajasbaba, rongybaba, papírbaba, kesztyűbáb, de vannak agyagfigurák, pisztolyok, babaruhák, zenélő autók is. Főhősünk igazi párbeszédet folytat a történet során megszemélyesült, életre keltett játékaival. A rendezői ötletek kimeríthetetlenek: ahány helyzet, annyi játék, bábu, technikai megoldás (fiatal rendezőként Victor Ioan Frunză bábés gyerekdarabokat is rendezett). És a babák mindenre képesek: az agyagfigurákat főhősünk a földhöz csapja, a papírbábukat szétszaggatja, a kesztyűbábbal farkasszemet néz, és a legkedvesebb rongybabákkal saját magát és barátját is el tudja játszani (a díszletet és jelmezt Adriana Grand tervezte).

Aki viszont életet lehel a bábokba, az nem a rendező, hanem a színész. Balázs Attila komolyan veszi a gyereket, akit alakít. Ennek a gyerekek mulatságos szexuális és genitális problémái vannak (olykor talán sok is a genitáliákból), és megéli a halált: a barátját és a sajátját. Ez a gyerek minden erőfeszítésével és kíváncsiságával meg akarja fejteni az érthetetlen, ellentmondásokkal teli világot, azt, hogy mi történik valójában a barátjával, hiszen a pap azt mondja neki, hogy nem halt meg, és biztosítja arról, hogy majd találkozhatnak abban az érthetetlen mennyországban, miközben ő részt vesz a jó barát temetésén, ahol mindenki megsiratja a halottat.

A mulatságos és fájdalmas történet hangvétele valahol a groteszk és a giccs határán egyensúlyoz, az egyes történetek és az őket lezáró, belőlük kilépő dalok nevetségesen meghatóak, szívszorítóan bájosak. A színész pedig, ez a komoly gyerek, tehetségének teljes őszinteségével teszi fel húsbá vágó kérdéseit mindenkinek, a papnak is (egy fekete zacskóból és némi papírból készült kesztyűbábnak): van-e a tengerimalacnak lelke, hogy az égbe szálljon, mint a barátjáté, Marcelé (akinek nevét székelyesen ejti)? És egy zsákból előkerülnek az égbe szálló lelkek, a gázzal töltött lufik - most végre megvilágosodik a néző-ben, hogy miért is kell a hüvös szeptemberi estén az előadást a temesvári ferences rendház udvarának szabad ege alatt nézni: hogy a lufik az égbe szálljanak. Csak az a néhány gyarló lélek marad itt, aki pokolba kerül, no meg a tengerimalacok piciny színes lufitlelke. Az előadás kel-léke egy eredeti. XIX. századi bécsi halottaskocsi (amelyet hol rendel-

tetesszerűen, hol pedig bábszínházként használnak), sarkain aranyozott angyalok ülnek, a bakján pedig - színházi család! - egy emberméretű papírangyal. Ahogy minden igazi és talmi egyszerre.

Victor Ioan Frunză rendező mindig erős vizuális hatásokkal dolgozik; nála a látvány és a díszlet fontos szerepet tölt be (igazolja ezt monumentális temesvári Lorenzaccio-rendezése); a monodráma, műfaj szabályai szerint viszont a színész dominál: a színész, az ember vagy éppen a gyermek.

Mindez nem igaz a *Sonkastratégia*, Cousse másik egyszemélyes darabja esetében, amely többszörösen sem az emberről szól (rendezője szintén Victor Ioan Frunză). A monológyszerű, nem történetmesélésen alapuló dráma egy disznó nézőpontjából bontakozik ki; a pamflet-szerű, olykor tudományos nyelvezetű mű disznó-ember párhuzamának (és allegóriájának) ötlete azonban hamar kimerül. A színész (Demeter András) nem tudja ki- vagy elmozdítani és emberivé tenni ezt a disznószemponatot; a külső „jelek” (díszlet, kellék, jelmez) az emberi és az állati között ingadoznak ugyan - hiszen egyaránt utalnak disznóra és emberre -, azonban a játék stílusa, a színészi munka csak pillanatokra tudja felvillantani és közel hozni a disznóban az embert. A stilizált játékok, az érzelmi nem azonosulás (vagy azonosulni nem tudás) a disznóhósszal, azaz a szándékos tárgyilagosság és távolságtartás súlytalanná teszi az ember-disznó allegóriát. Néha viszont - például amikor a színész saját disznó nagybátyját alakítva fújja a szivarfüstöt, és szó szerint rőfög a nőkről - egy igazi „disznó férfihoz” hasonlít, felvillantva az ember-disznó párhuzam újabb oldalát. Azonban a pompázatos barokk bársonyruhába öltözött, vágóhídra induló disznó kétségbeesése, majd a már említett bécsi halottaskocsin való feltrancsírozása is csak egy disznó - és nem egy ember - történetéről szól.

TOMPA ANDREA

Raymond Cousse:

Gyermekszemmel; Sonkastratégia

(Csiky Gergely Színház, Temesvár)

Fordította: Oberten János. Díszlet-jelmez: Adriana Grand. Rendezte: Victor Ioan Frunză.

Szereplők: Balázs Attila, illetve Demeter András.